

L 8 Syntetický charakter jazyka na rovině syntaktické – struktura predikátu

Čeština je jazyk syntetický na rovině morfologické: jméno vyjadřuje svou flexí gramatické kategorie rodu, čísla a pádu (srov. L2). Výraznou tendenci k syntetičnosti čeština vykazuje i na rovině syntaktické. Lze to ukázat na struktuře predikátu.

Predikát (přísudek) je základový větný člen, kterým se predikuje (přisuzuje) subjektu (podmětu) **děj, stav nebo vlastnost**:

Př.: Marie zpívá./Maria canta.	přisouzení děje
Pavel žije v Římě./Paolo vive a Roma.	přisouzení stavu
Petr je veselý ./Pietro è allegro .	přisouzení vlastnosti

A. Druhy predikátu

Rozlišujeme predikát **slovesný** a predikát **slovesně-jmenný**.

1. Predikát **SLOVESNÝ** je vyjádřen **plnovýznamovým** slovesem

Př.: Marie zpívá./Maria canta.

2. Predikát **SLOVESNĚ-JMENNÝ** obsahuje **sponu/sponové sloveso**, které je **sémanticky** (významově) prázdné a jen nositelem **predikačních kategorií**, a **jméno**/jmennou část přísudku (substantivum nebo adjektivum):

Př.: Petr **je veselý**./Pietro è **allegro**.

B. Z hlediska STRUKTURY rozlišujeme

1. Predikát **SYNTETICKÝ** (jednoslovný):

Př.: Marie zpívá./Maria canta.

2. Predikát **ANALYTICKÝ** (složený, víceslovný). Rozlišujeme několik **typů** analytických predikátů:

- a) Predikát **slovesně jmenný** složený ze spony *být* a jména:

Př.: ... a že *jsem* velice *šťastný* a ...
... e che *sono contentissimo* e ...

Je bledý.

È pallido.

- b) Predikát složený z finitního (určitého) tvaru **slovesa modálního** a **infinitivu slovesa plnovýznamového**:

Př.: *Nemůžu* ti to **řít**. / *Non posso dirtelo.*

Nesmíš to **udělat**. / *Non devi farlo.*

Marie *umí* **hrát** na klavír. / *Maria sa suonare* il pianoforte.

- c) Predikát složený z finitního (určitého) tvaru **slovesa fázového (verbo fraseologico)** a **infinitivu slovesa plnovýznamového**. Fázové sloveso vyjadřuje fázi děje: začátek, průběh a konec:

Př.: *Začal* plakat. (= *Rozplakal se.*) / *Si è messo* a piangere.

V češtině lze prefixací utvořit derivované sloveso a v syntéze jednoho slovesného tvaru *Rozplakal se*, tj. syntetickým predikátem, je vyjádřen jak lexikální význam (plakat), tak počátek děje (začal). Takové derivované sloveso italština nemá. Znamená to, že čeština tu má dvě možnosti: predikát syntetický i predikát analytický.

Plakal dál. / *Continuava* a piangere. V češtině je predikát syntetický, v it. analytický.

Přestal plakat. / *Ha smesso* **di** piangere. V obou jazycích je predikát analytický.

- d) Predikát složený z **kategoriálního slovesa** a substantiva. Kategoriální sloveso ztrácí zčásti nebo zcela svůj lexikální (slovní) význam a je nositelem slovesných kategorií:

Př.: upadnout do rozpaků (= zrozpačitět)

Italské sloveso *imbarazzarsi* vyjadřuje stav = *být v rozpacích*, nikoliv změnu stavu jako české *zrozpačitět*). Znamená to, že čeština tu má dvě možnosti: predikát syntetický i predikát analytický.

Srovnej podobně: provést analýzu (= analyzovat) / fare un'analisi (= analizzare)
začít se smát (= rozesmát se) / cominciare a ridere

Sleduj a analyzuj následující věty a **strukturu** jejich **predikátu** v češtině, italštině a angličtině, a to zvláště v případech, kdy v češtině nebo italštině je ve funkci syntetického predikátu derivované (odvozené) sloveso:

..., ať se Bůh nad ním **smiluje**. / Ať je mu Bůh **milostivý**.

..., che Dio **abbia misericordia** di lui!

..., God **be merciful** to him!

Leo D. **se bál**, že ... / Leo D. **měl strach**, že ... / **Obával se**, že ...

Leo D. **aveva paura** che ...

Leo D. **was afraid** that ...

Bylo jí líto, že ... / **Litovala**, že ...

Le **dispiaceva** che ...

She **was sorry** she ...

Překvapuje mě/divím se, že chlapci jako vy ...

Mi stupisco che ragazzi come voi ...

I'm surprised at boys like you, ...

Ačkoliv jsem se na starého Cottera **zlobil**, že ...

Benché **fossi arrabbiato** con il vecchio Cotter per ...

Though **I was angry** with old Cotter for ...

Vypadal, jako by **spal**.

Sembrava proprio che **dormisse**.

He just looked as if he **was asleep**.

Každé ráno **jsem se vykoupal** ve studené vodě (= dal jsem si studenou koupel).

Facevo un bagno freddo tutte le mattine.

Every morning **I had** a cold **bath**.

Cvič. / **Fai del moto**. / **Take exercise**.

V pokojíku **se rozhostilo** ticho.

Un silenzio si **impadronì** della stanzetta e, ...

A silence **took possession** of the little room and, ...

Pokřizovali jsme se a ...

Ci **facemmo il segno della croce** e ...

We blessed ourselves and ...

Dillone, důtklivě ti **radím**, abys ...

Dillon, ti **dò un buon consiglio**, ...

Now, Dillon, I **advise** you strongly, ...

..., kde **chládlo** jídlo.

... dove il cibo **si freddava**.

... where the food **was growing** cold.

Zbledla.

Impallidì.

She **turned pale.**

Už bylo pozdě, když jsem **usnul.**

Era tardi quando mi **addormentai.**

(It was late) when **I fell asleep.**

Rozplakala se. / Propukla v pláč.

Proruppe in lacrime.

She **burst/broke** into tears./**She started** crying.

Dveře **se rozletěly.**

La porta **si spalancò.**

The door **flew** open. / The door **burst** open.

Rozzlobil se na mne.

Si è **arrabiato** con me.

He got angry with me.

Stále mluvila.

Continuava a parlare.

She **kept** talking.

Sleduj význam a italského fare a anglického make:

Rozzlobil ji. / L'ha fatta arrabbiare. / He **made** her angry.

Rozplakal ji. / L'ha fatta piangere. / He **made** her cry.

... zvyk, **kvůli** kterému **jsem se cítil** nespokojený.

... un'abitudine che **mi aveva fatto sentire** a disagio.

... a habit which **had made me feel** uneasy.

A proto nám všem **znepříjemňuje** život.

Per questo ci **fa** a tutti la vita **impossibile.**

And that's why she **makes** life **impossible** for all of us.

Sleduj následující italská **kategoriální** slovesa. Sloveso plnovýznamové, které zčásti ztrácí svůj význam a vyjadřuje gramatické kategorie slovesa. V italské terminologii je takové sloveso označováno jako „**verbo supporto**“. Jejich spojením se jménem vznikají analytické predikáty, které často (ne vždy) odpovídají predikátům syntetickým:

prendere parte a q.c. = partecipare a q.c.

prendere possesso di = impossessarsi di

prendere (fare) un bagno = bagnarsi

prendere in giro = deridere, canzonare, imbrogliare

mettere a confronto = confrontare

mettere in atto = realizzare

mettere in chiaro = chiarire

mettere in mostra = esporre, esibire